

Udkast til
Behandlingsplan 2003-2004
for Rud Bay Andersen

Juni 2003
Joi Bay & Linda Andersen

Behandlingsplanen er en aftale mellem Ruds forældre, specialbørnehaven De Fire Birke samt de eksterne vejledere og fagfolk omkring Rud. Aftalen er ikke juridisk bindende, men er moralsk bindende. I behandlingsplanen fastlægges de overordnede behandlingsmål og -midler for det næste års terapi. Den konkrete udmøntning af behandlingsplanen sker ved vejledningssmøder med TIPO og månedlige møder mellem forældre og børnehaven. Midtvejs i behandlingsplanen afholdes et statusmøde, hvor behandlingsplanen evalueres og om nødvendigt revideres.

Formålet med behandlingsplanen er at sikre at der sker en koordination mellem børnehaven og hjemmebehandlingen, og at der er enighed om, på hvilke områder, der skal arbejdes målrettet og intensivt i løbet af det næste år. Behandlingsplanen skitserer desuden ansvarsfordelingen, således at det bliver klargjort hvem, der primært er ansvarlig for indlæringen inden for specifikke udviklingsområder, og hvem, der generaliserer de indlærte færdigheder.

Sprog og kommunikation

Impressivt sprog og diskrimination

Som andre børn med et visuelt læringsmønster er Rud god til at lære at diskriminere. Han er lige startet på at diskriminere mellem abstrakter – farver – og det er planen at diskriminationstræningen skal fortsættes med andre typer af abstrakter: form og størrelse. Sideløbende hermed udvides diskriminationsøvelser til receptive udpegninger af abstrakter og af adjektiver; hvilket er en egentlig opøvelse af impressivt sprog. Derimod er der sandsynligvis ikke behov for på nuværende tidspunkt systematisk at udvide Ruds ordforråd af substantiver og verber. Det er tegn på, at han på netop disse områder har mulighed for at lære i naturlige situationer; der er således flere eksempler på, at han har lært sig navne på dyr uden at disse er blevet systematisk trænet.

Mål for træningen af impressivt sprog er altså

- at lære abstrakter i form af farver og former og størrelser,
- at kunne forstå sammensætninger af adjektiver og substantiver,
- at lære at få læst en historie med narrativt forløb vha. udpegning

Ekspressivt sprog

Selv om der i den kommende behandlingsplan satses på at lære Rud at opretholde og anvende to forskellige alternative kommunikationssystemer (PECS og Reading & Writing), skal den kontinuerlige træning af de ekspressive kommunikationsmuligheder ikke stoppes. Til denne træning hører dels mundmotorik og dels verbal imitation. På begge områder arbejdes der videre med de eksisterende mål: at bevidstgøre Rud omkring mund og tunge, at hjælpe ham med at få aktiv kontrol med mundmotorikken, samt at lære Rud at imitere en række lyde. Den træningsform, der indtil videre har haft størst succes – *mand-træning* med udgangspunkt i Ruds egen tildeling af lyde til bestemte objekter og kontekster (ja, nej, hest, is, kat, ælling) og en forsøgsvis *shaping* af lyde i mere forståelig retning, fortsættes.

Mål for træningen af ekspressivt lydproduktion er

- at udvide Ruds repertoire af tildelte lyde til at omfatte et større antal objekter og situationer; - at lære Rud at diskriminere mellem disse selvvalgte lyde,
- at få Ruds lydproduktion under imitationskontrol,
- at lære Rud at imitere simple enstavelses lyde,
- at lære Rud at imitere sammensatte lydord.

Hovedansvarlig er hjemmet med generalisering i børnehaven

Alternative kommunikationsformer: PECS

Selv om Rud har et stort impressivt ordforråd og selv om hans sprogforståelse -- i forhold til øvrige færdigheder -- er veludviklet, er der ingen tvivl om, at hans fortsatte sproglige læringspotentiale ligger i visuel baseret læring. For øjeblikket og i en overskuelig fremtid ligger hans egne kommunikationsmuligheder i brugen af visuelle alternative kommunikationssystemer. PECS er et sådant system, som Rud forsat skal anvende til spontan kommunikation, og hvor hans færdigheder skal videreudvikles, så han kan komme videre til mere avancerede former for billedsymbolkommunikation med brug af adjektiver til sætninger. I fase 5 lærer barnet at svare på simple spørgsmål, og i fase lærer barnet at give kommentarer til sin sine omgivelser.

Mål for den fortsatte PECS træning er altså dels at indlære brugen af adjektiver, at lære at svare på spørgsmål samt at lære at give kommentarer. Det forventes at Rud i løbet af det næste år gennemfører PECS-faserne 5 og 6.

Ansvarlig for indlæringen er forældrene, mens børnehaven generaliserer og sørger for at Rud får mulighed for at praktisere sine kommunikative færdigheder til daglig.

Som grundlag for det fortsatte arbejde med PECS anvendes *The Picture Exchange Communication System : Training Manual* af Lori Frost & Andrew Bondy, 2nd edition. 2002.

Alternative kommunikationsformer: Læse & Skrive træning

PECS er et alternativt kommunikationssystem, som er simpelt og hurtigt at lære for de fleste børn med autisme. Det er samtidig et system, som faciliterer spontan kommunikation og som således kan sikre, at ikke-verbale børn relativt hurtigt lærer at udtrykke deres basale behov. PECS er således meget anvendeligt til at reducere de frustrationer, der udspringer fra manglende behovstilfredsstillelse. Selv om de mere avancerede faser af PECS rummer mulighed for komplicerede sætningskonstruktioner og samtalsituationer, er PECS dog et relativt begrænset kommunikationssystem. Dels er det langsommeligt at anvende for barnet, dels er det besværligt at skulle transportere hele sit ordforråd som billedsymboler i en kommunikationsbog, og endelig er de sproglige nuanceringsmuligheder begrænset af antallet af tilgængelige billedsymboler. Erfaringer viser også, at systemet kun i mindre omfang er anvendeligt for børn, der skal kommunikere med børn, som har verbalt sprog, fordi normaltudviklede børn sjældent har tålmodighed til at vente på formulering af en sætning i PECS.

For Rud vil PECS derfor kun være et overgangssprog, som kan sikre at han kan udtrykke sine basale behov på en forståelig måde. På længere sigt skal Rud i stedet lære at bruge almindeligt skriftsprog som alternativ kommunikationsform. Inden for anvendt adfærdsanalyse er der udviklet et særligt undervisningsprogram -- The Reading & Writing Program -- til indlæring af skriftsprog hos børn med autisme, som er visuelt orienterede i deres læringsmønster. I Læse & Skrive systemet lærer barnet i første omgang at matche og diskriminere mellem bogstaver, siden mellem ordbilleder, hvorefter barnet sideløbende lærer at "læse" og "skrive" vha. sådanne ordbilleder. I de mere avancerede faser af Læse & Skrive systemet lærer barnet at skrive og læse baseret på kombinationer af bogstaver til ord, og på længere sigt er det målet, at sætte barnet i stand til både at læse og skrive på samme måde -- omend ikke på samme niveau -- som normaltudviklede børn. Det er dog ikke alle børn fra Læse & Skrive programmet, der når så langt i udviklingen af deres læse- og

skrivefærdigheder. Men Rud har gode forudsætninger for at komme relativt langt, fordi han er visuelt stærk i sin perceptionsevne, han er god til at diskriminere, og fordi han generelt er interesseret i at kommunikere med sine omgivelser. Hans største problem bliver muligvis hans finmotoriske begrænsninger, som kan hæmme hans brug af et tastatur til skrivning.

Målet med Læse & Skrive træningen er, at Rud i løbet af det kommende år skal lære at diskriminere mellem forskellige bogstaver og ordbilleder af simple ord, at kombinere ordbilleder med billedsymboler og/eller objekter. Afhængig af hvor langt han når i diskrimination af abstrakte begreber generelt (i diskriminationstræningen) kan abstraktioner eventuelt også inddrages i Læse & Skrive træningen.

Hovedsansvarlige er hjemmet. Det må aftales senere hvilken rolle børnehaven kan spille i Læse & Skrive træningen.

Som grundlag for arbejdet med Læse & Skrive systemet anvendes *The Reading & Writing Program : An Alternative Form of Communication* af Nina Watthen-Lovaas & Erik Ernst Lovaas, 1999.

ADL - Activities of Daily Living

Renlighedstræning

Rud opfylder nu de vigtigste indikationer for påbegyndelse af intensivt renlighedstræning baseret på anvendt adfærdsanalyse. Han tisser i større portioner, han har en vis forståelse og interesse for at tisse, og han har et kommunikationshjælpemiddel – PECS – som sætter ham i stand til at anmode om at komme på toilettet. Desuden er hans mobilitet forbedret så meget, at han til en vis grad selv kan bevæge sig til toilettet. Der skal derfor i løbet af sommeren 2003 ske en intensiv toilett træning hvor Rud lærer at kontrollere sin blærefunktion. Udtømning af tarmen er for det første en mere kompliceret kontrolindlæring og desuden er Ruds afføring så uregelmæssig, at denne ikke kan forventes indlært i samme omgang.

Renlighedstræningen igangsættes sommeren 2003, og som metode anvendes en tillempling af den adfærdsanalytiske metode beskrevet i artiklen "A rapid method of toilet training the institutionalized retarded", *Journal of Applied Behavior Analysis*, Vol. 4 af N.H. Azrin & R.M. Foxx (1971); en metode, som i efterfølgende studier har vist sig som den mest effektive og hurtigste metode til toilett træning af børn med autisme.

Mål for denne træning er at Rud i løbet af den intensiv træning skal lære at kontrollere sin blære og tisse på toilettet, at skylle ud og at vaske hænder. Når dette delmål er stabiliseret vil han efterfølgende lære selv at tage initiativ til at bruge toilettet, ligesom detaljer som at trække sine bukser ned, og selv sætte sig på toiletter skal indlæres. Senere vil kontrol med afføringen blive indlært.

Toilett træningen udføres primært som en del af hjemmebehandlingen, men generaliseres i børnehaven.

Spise & drikke

Rud er i gang med at lære at bruge en ske og at drikke selv. Denne træning skal fortsættes, brugen af ske skal perfektioneres, og Rud skal lære at holde fast i sin ske og lægge den ned i stedet for at smide den. Rud skal også lære at sætte sin kop roligt ned, og også brugen af gaffel skal optrænes. Desuden skal spisning med fingrene gradvist afvænnens.

Ansvar for spise & drikke træningen deles mellem børnehaven og forældre, og må koordineres.

Tage tøj af og på

Mål for træningen er at Rud i højere grad skal være behjælpelig med at tage dele af sit tøj af: sokker, bluser. Efterhånden som Ruds balanceevne bliver bedre, må han også lære at trække sine bukser op og ned; noget, som vil blive anvendeligt i forbindelse med toiletræningen.

Ansvar for denne del af indlæringen deles mellem børnehaven og forældre, og træningen må koordineres.

Læring med normaltudviklede børn

Rud er begyndt at imitere sin storebror. De kan f.eks. lege en simpel udgave af Kongens Efterfølger, hvor Teis kravler foran Rud, som efterligner Teis' rute og vendinger. Det er en leg, som Rud kan finde ud af, og som han nyder meget. Der er tilsvarende eksempler på at Rud er meget interesseret i andre børn - en kusine (som er 1½ år gammel), en fætter (som er 6 år gammel) og en række af Teis' legekammerater. Der er dermed et grundlag for, at Rud kan profitere af periodisk at være sammen med normaltudviklede børn på nogenlunde samme udviklingsalder, som han selv.

For at facilitere Ruds muligheder for at lære af andre børn bør der i Ruds børnehaven arrangeres muligheder for omvendt integration med normaltudviklede børn. Det kan f.eks. være et par børn fra den nærtliggende daginstitution, som fra tid til anden inviteres på besøg i De Fire Birke med det formål at indgå i nogle simple lege med Rud; det skal være lege, som Rud allerede har trænet med en voksen og som han mestrer, og som kan generaliseres med besøgende børn. Det kan f.eks. være bygge togbane, dukkeleg eller bygge med Duplo. En sådan omvendt integration forudsætter selvfølgelig samtykke fra disse børns forældre.

Der er givetvis en række børn i De Fire Birke, som ville have gavn af en sådan ordning, og der bør derfor arbejdes på, at der etableres en permanent samarbejdsaftale med den nærmestliggende daginstitution; evt. i samarbejde med områdets pædagogiske konsulent.

Fritidsaktiviteter

Omfanget og karakteren af Ruds selvstimuleringer veksler og er især et problem når han ikke er koncentreret eller er beskæftiget af en anden person; f.eks. i fritidssituationer, hvor han er alene med sig selv. Omfanget af selvstimuleringer svinger også periodisk; til tider er han meget selvstimulerende, mens mannerismer og andre former for selvstimulering aftager noget i andre perioder. Tilsvarende flytter hans selvstimuleringer sig og koncentrerer sig om bestemte kropsdele. F.eks. har han i en periode haft kraftige mund-mannerismer, som til en vis grad har afløst han vriden af hænder. De kraftigste og mest destruktive selvstimuleringer er når han basker kraftigt med armene og samtidig hyperventilerer. Selvstimuleringer er i bedste fald "død tid", hvor den neurologiske aktivitet går i selvsving, og i værste fald skadelig fordi selvstimulering har en selvforstærkende effekt og forhindrer mere udviklende aktiviteter. Selvstimulering skal derfor aktivt modarbejdes ikke alene i træningssituationer, men også i fritidsaktiviteter.

Selvstimuleringerne udløses af flere forskellige faktorer: ophidselse eller begejstring, overstimulering i form af for kraftige eller pludselige sanseindtryk, kedsomhed og mangel på meningsfuld beskæftigelse er nogle af de hyppigste faktorer. Især den sidstnævnte udløsende faktor er betydningsfuld i Ruds fritid og er noget, der bør arbejdes aktivt på at begrænse, fordi selvstimu-

leringen tager energi fra andre, mere udviklende aktiviteter. Det virker ofte som om mangel på beskæftigelse og efterfølgende kedsomhed – som udløses hvis Rud ikke er aktiv med andet – kompenseres vha. selvstimulering, og omvendt at aktiv beskæftigelse og koncentration medvirker til at begrænse disse former for selvstimulering.

Der er to vigtige foranstaltninger, som kan medvirke til at begrænse selvstimuleringernes skadelige indvirkning. For det første vil en forøgelse af den tid, hvor Rud er intensivt beskæftiget med andre ting – primært hans ABA-træning – kunne nedsætte Ruds behov for og muligheder for at selvstimulere. For det andet vil det i stigende grad være vigtigt at udvikle og tilrettelægge nogle fritidsaktiviteter, som Rud kan sættes i gang med, og som formår at holde ham koncentreret.

Meningsfulde fritidsaktiviteter

Fritidsaktiviteter er her defineret som aktiviteter, som ikke er omfattet af egentlig ABA-arbejde eller målrettet indsats fra børnehavens side. Ruds repertoire af fritidsaktiviteter er meget begrænset: han kigger i billedbøger, han hører musik, han ser video, han undersøger sit værelse.

Målet er at udvide Ruds repertoire af fritidsaktiviteter og især at lære ham simple selvstændige legeaktiviteter, som giver en meningsfuld beskæftigelse. Træningen af legesekvenser og -færdigheder må derfor fortsættes. Især skal der sættes ind på at lære Rud simple former for forestillingslege.

Brug af PC'er

Beskæftigelse med en PC'er kan være en meningsfuld fritidsbeskæftigelse, som med tiden kan ske vha. selvinstruerende programmer.

Rud har i en periode været i gang med en udredning af hans behov for alternativt pegeredskab og behov for specialprogrammer, og denne udredning af Ruds muligheder for at anvende forskellige pegeredskaber og computerprogrammer, som udføres af børnehaven, må snart forventes at lede til en konklusion og herefter anskaffelse af det relevante pegeredskab til hans gruppe i børnehaven samt til hans egen PC'er i hjemmet. Det er dog vigtigt at understrege, at valget af alternativt pegeredskab i den nuværende situation er en overgangsordning, som hurtigst muligt skal erstattes af brugen af en regulær computermus som pegeredskab. Der skal efterfølgende anskaffes et udvalg af de relevante computerspil, og der skal ske en systematisk træning af Rud i brugen af disse spil. Målet er at give Rud mulighed for på egen hånd at bruge selvinstruerende computerprogrammer som fritidsaktivitet.

Mål er altså:

- at lære Rud brugen af et foreløbigt, alternativt pegeredskab
- at træne Rud i brugen af en computermus
- at lære Rud brugen af et antal relevante selvinstruerende computerprogrammer
- at selvstændiggøre Ruds brug af en computer som fritidsaktivitet

Hovedansvarlig er børnehaven.

Fysioterapi

Balance og gangfunktion

Den vigtigste opgave i det kommende år bliver at stabilisere Ruds gangfunktion, at give ham en større oplevelse af balance samt at træne skift fra forskellige positioner: især fra stående til siddende,

men også omvendt uden brug af fast holdepunkter. Der vil samtidig være behov for at skulle lære Rud at sætte sig og rejse sig fra en stol; en færdighed som bl.a. får betydning for den grad af uafhængighed, Rud kan opnå i brugen af et toilet.

Børnehaven er hovedansvarlig for træning af gangfunktion og skift af positioner.

At cykle

Der savnes en udredning af Ruds færdigheder på en cykel. Der er behov for at vide hvilken type af cykel Rud skal anvende til den indledende cykeltræning, og det skal vurderes om denne cykeltræning udelukkende skal ske i børnehaven eller om Rud også på nuværende tidspunkt skal have en sådan cykel derhjemme. Uden at kende Ruds nuværende færdigheder på en cykel, kan man gætte på, at der bl.a. skal ske en indlæring af igangsætning, af muskelkraft til at drive cyklen fremad, af styring, og ikke mindst en promptning af initiativ til at bruge en cykel.

Børnehaven er hovedansvarlig for at lære at cykle.

Kreative færdigheder

Konstruktioner med klodser

Hjemme har vi trænet at bygge med Duplo-klodser som en imitationsøvelse, men at lave denne type af konstruktioner indgår også som et led i alle børns kreative udfoldelser. Målet med at lære Rud at bygge med klodser er således ikke kun imitationen, men også – på lang sigt – at facilitere hans lyst til at bygge og konstruere. Indtil videre har Rud lært at diskriminere mellem forskellige typer af klodser, at imitere deres placering på en byggeplade, og at fastgøre klodserne på en byggeplade. Disse øvelser skal udvides til at omfatte farvediskrimination, imitation af en allerede eksisterende konstruktion (dvs. at Rud ikke ser selve konstruktionsprocessen, men skal genskabe en lignende konstruktion ud fra det færdige resultat), ud fra et fotografi/tegning af en konstruktion og ud fra en mundtlig instruktion. Endelig skal Rud senere lære at bygge med andre typer af klodser end Duplo.

Hjemmet er hovedansvarlig.

Tegning

Rud er endnu i gang med de helt indledende faser i at lære at tegne. Han er ved at lære at holde på en farveblyant, han kan sætte prikker på et stykke papir og han står over for at skulle lære at imitere tegning af linier og forskellige former. På sigt er det målet at lære Rud at imitere simple børnetegninger af f.eks. et ansigt, en kats omrids, et hus, et træ, en tændstiksmand m.v.

Hjemmet er hovedansvarlig.

Oversigt over behandlingsplan, Rud Bay Andersen, 2003-2004

Træningsområde	Øvelser	Målsætning	Hovedansvarlig
Sprog og kommunikation	Impressivt sprog	abstrakter	Hjemmet
	Ekspressivt sprog	sammenhænge ml. adjektiver og substantiver narrativt forløb	
		lyd til objekter og situationer diskriminere lyde imitationskontrol imitere enstavelsesord imitere sammensatte lydord	
	PECS	fase 4.1-4.3: brug af sætningsstrimmel udvide ordforråd og brug af adjektiver fase 5: svare på spørgsmål fase 6: give kommentarer	
Læse & Skrive	diskriminere bogstaver diskriminere ordbilleder matche ordbilleder og objekter matche ordbilleder og abstrakter		
ADL	Renlighedstræning	kontrol af blære tisse på toilet, skylle ud, vaske hænder tage initiativ til at tisse på toilet kontrol af afføring	Hjemmet
	Spise & Drikke	holde fast på ske selv initiere mad på ske sætte kop ned på bord afvænne spisning med fingrene brug af gaffel	Hjem/Børnehave
	Tage tøj af og på	behjælpelig med at tage tøj af: sokker, bluser trække busker ned og op	

Læring med normaltudviklede børn	Omvendt integration	simple objektlege: tog, dukke, Duploklodser imitationslege, f.eks. Kongens Efterfølger	Børnehave
Fritidsaktiviteter	Brug af PCer	lære brug af alternativt pegeredskab lære brug af computermus lære relevante selvinstruerende programmer selvstændiggøre Ruds brug af PCer	Børnehave
	Selvstændige legeaktiviteter	legekæder forestillingslege	Hjemmet
Fysioterapi	Gå og balance	balancetræning skift fra forskellige positioner sætte sig og rejse sig fra stol	Børnehave
	Cykle	udredning af cykle-færdigheder igangsætning egen fremdrift af cyklen initiativ til at cykle	Børnehave
Kreative færdigheder	Bygge med klodser	farvediskrimination af klodser imitation af eksisterende konstruktion imitation af foto af konstruktion konstruktion vha. mundtlig instruktion bygge med andre typer af klodser	Hjemmet
	Tegning	imitere linier imitere andre former imitere simple børnetegninger	